

Norge: Europeisk uten EU

Oppdatert: 15.04.07 kl. 19:09 Publisert: 16.04.07 kl. 17:00

HVA DEBATTEN VISER. Europa og EU har feiret seg selv. Ingenting viser tydeligere at Norge, det norske og nordmenn er gjennomsyret europeisk, enn selve debatten om Europa.

Den vitner om en fullkommen europeisering enten vi vil det eller ikke.

MER ENN BYRÅKRATI. Europa har feiret seg selv igjen. EU-eliten samlet seg forrige måned i Berlin for å markere 50-årsdagen for undertegnelsen av Romatraktaten, EUs grunnleggende dokument, og veikartet for et halvt århundres europeisk konstruksjon. Nostalgiske minnetaler om visjonære hvite europeiske menn ble blandet med europeisk storpolitikk, før en høytidelig felleserklæring ble sendt ut fra hovedsteder over hele kontinentet. Den politiske forestillingsevnen er reduksjonistisk: Den har en uimotståelig tilbøyelighet til å redusere abstrakte ideer som det europeiske til noe håndfast. Og den har lett for å forveksle fantasibildet av Europa med et babeltårn av EU-traktater, direktiver og dokumenter.

Byråkrati-EU.

Slik blir Romatraktaten i dag, ikke minst i Norge, et symbol for et byråkratisk Europa basert på lover og regler. Byråkrati-EU har uten tvil grunnlag i en virkelighet. Men Europa er mye mer og mye annet. Selve traktaten er hverken begynnelsen, eller slutten på gåten Europa. Men når vi nordmenn blir overbevist om at et diplomatisk dokument blir ensbetydende med den mangfoldige europeiske virkeligheten, har traktatens fetisjering ført for langt av gårde.

Hva "Europa" står for.

Idéhistorisk har dagens feiring faktisk flere grener hvorav noen fører tusen år tilbake i tid. "Europa" er navnet på en mytologisk prinsesse bortført fra syriske strender til et ukjent Vesten. Det er en referanse til den hellenistisk-latinske kulturarven, det er renessansens estetiske rasjonalitet, opplysningstidens politiske verdisystem. "Europa" er navnet på den samlende drivkraft bak Aleksanders notoriske felttog mot Asia, Napoleons ferd mot Egypt og, når sant skal sies, bak Hitlers overfall på hele kontinentet. Det er Saint-Simons drøm om et kontinent-omfattende parlament, Mazzinis folkefelleskap, Hugos samlende stat, Proudhouns føderale allianse.

Den europeiske sjelen.

For Romatraktatens forkjempere i etterkrigstiden var det europeiske prosjektet intet mindre enn et spørsmål om den europeiske sjelen. Selv de mest teknokratiske aktører i 1950-tallets dialoger om europeiske konstruksjoner, tuftet sine forhandlinger og diskusjoner på argumenter om et europeisk idé- og åndsfelleskap som overgår de institusjonene man måtte kunne bygge i deres navn. Med andre ord: Det er ikke regler og direktiver som historisk har preget den europeiske selvforståelse. Det er heller ikke Europa-byråkratiet som er bærebjelken i Europa i dag. For Europa er en idé som visstnok forvandler seg over tid, men som ikke har mistet noe av sin karismatiske drivkraft. Det er ideen om Europa som holder den beryktede byråkratiske utviklingen gående.

Et fremtidig Europa.

Det er klart at EU representerer mye byråkrati. Men for mye fokus på det byråkratiske ved Europa på bekostning av

den komplekse, sammensatte, selvmotstridende europeiske virkeligheten er villedende. Romatraktaten og lignende formelle tiltak for Europa er ikke målet med Europa i og for seg. Romatraktaten var tenkt som en måte å nå frem til et fremtidig Europa. Tendensen er like sterk i debatten omkring folkeavstemningene i Norge. I både 1972 og 1994 dreide polemikken seg i stor grad om demokrati og styring. Vil EU-medlemskap medføre at Norge mister styring med sine egne nasjonale interesser? Er EU tilstrekkelig åpen for demokratisk innflytelse når det gjelder herredømme over det norske egenart? Den norske debattens innfallsvinkel er viktig. Demokrati, nasjonale interesser, og politisk innflytelse har alltid spilt en sentral rolle i internasjonale traktater. Men kraften til det usynlige, ubestemte europeiske, har andre og mye større konsekvenser for norsk politikk, kultur, verdenssyn og selvforståelse.

Europas selvfølgelighet.

De globale spørsmålene som miljø, energi, utvikling og intervensjon har nå begynt å utfordre Europas egen eurosentrisme. Ved å bli en viktig aktør gjennom håndtering av saker som er større, til dels mye større enn seg selv, er Europa i ferd med å heve seg over nasjonale debatter om regelverk, styring og suverenitet. Det er tydelig at disse spørsmålene absolutt ikke skal undervurderes, og uansett vil de aldri helt forsvinne. Men de kommer til å miste status i forhold til Europas voksende selvfølgelighet.

Ta Europa for gitt.

Derfor er det Frederic Hauge, og ikke Europabevegelsens generalsekretær Grete Berget, som fremstår som den mest europeiske blant nordmenn. Hauge, som etter eget sigende ikke interesserer seg for EU-saken, ble av Ny Tid nylig utpekt som en av de mest innflytelsesrike nordmenn i Brussel. Det er på ingen måte fordi Bellona har klart å engasjere seg i Europa-saken. Men fordi det å være europeer går ut på å ta Europa for gitt: "Jeg holder kjefte om at jeg er norsk, og gjør jobben min" (Ny Tid, 12. mars i år).

Spørsmålet om Europa.

Hverken Europabevegelsen eller Nei til EU-bevegelsen gjør seg tjent med å begrense seg til spørsmålet om styring, institusjoner og direktiver. Saken er alt for viktig til å overlates til embetsfolk og institusjonssosiologer. Spørsmålet om Europa må besvares av hver og én: Hva er det egentlig som holder liv i spørsmålet om Europa? Det er en kultur: en holdning om det ukjente, det uvisse, det som er annerledes.

Et norsk jubileum.

Derfor er EUs 50-årsmarkering også et norsk jubileum. Den 27. mars markerte ikke dagen Europa feiret opprinnelsen til en politisk institusjon som Norge ikke er en undertegnende part av. Dagen mintes en politisk kultur som langt overstiger både den ene og den andre traktat, en kultur som er like mye den norske som den er den franske, den spanske, eller den romanske. Ingenting tilsier tydeligere at Norge, det norske og nordmenn er gjennomsyret europeisk, enn selve debatten om Europa. De utallige diskusjonene, tålmodige utredninger, og grundige informasjonskampanjer, og ikke minst to dyre nasjonale avstemninger handlet ikke bare om Europa, men fant sted i Europas navn. De vitner om en fullkommen og vellykket europeisering enten vi vil det eller ikke.

Altfor sent.

Dette er på ingen måte en pro-EU holdning. Det er heller en post-EU holdning. For når det gjelder EU tilhørighet, eller medlemskap, er det altfor sent. Og det blir, tipper jeg, aldri mer folkeavstemning om EU i Norge. For ja/nei-spørsmålet om Europa hører en annen epoke til, en annen tid da Europa ikke var vår omfattende kulturelle, sosiale og politiske virkelighet slik den er i dag.

Europeisk tankegods.

Europa og det europeiske, er et tankegods som det ikke går an å kvitte seg med. Det er Europa og det europeiske som ligger bak tanken om det norske suverenitet, finnmarkingenes individualitet og sunnmøringenes markedsøkonomiske intuisjon. For ikke engang å snakke om de "ekte" europeere. Mer enn noen gang deltar Norge vigorøst, uunnngåelig og med all selvfølgelighet i den europeiske offentligheten. Tanken om noe annet blir stadig vanskeligere å tenke seg.